

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України
29 березня 2012 року № 384

Форма № Н — 3.04

**ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА**

Кафедра географії та геоекології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В.о. завідувача кафедри

_____ В.М. Мирза-Сіденко

“ 31 ” 08 20 18 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПН 1.2.2 Ландшафтні регіони України

напрямок підготовки 0401 Природничі науки
спеціальність 8.040104 01 Географія*
факультет природничо-географічний
форма навчання: денна

Робоча програма з курсу “Ландшафтні регіони України” для студентів
за напрямом підготовки 0401 Природничі науки спеціальності 8.04010401
Географія*.
„31” серпня 2018 року.

Розробник - доктор географічних наук, професор Кривульченко А.І.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри 31.08.2018 р.

Протокол № ... від ... серпня 2018 року

В.о. завідувача кафедри географії та геоєкології

Мирза-Сіденко В.В. (підпис) В.В. (прізвище та ініціали)
“ 31 ” 08 20 18 року

□ _____, 20__ рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 0401 Природничі науки	Нормативна
	Напрямок підготовки: 8.04010401 Географія*	
Модулів за видами роботи – 2	Спеціальність (професійне спрямування): 8.04010401 Географія*	Рік підготовки: перший
Змістових модулів – 3		Семестри: другий
Загальна кількість годин — 150		Лекції - 38 год.
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3,4 самостійної роботи студента – 4,8	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	Практичні роботи - 20 год.
		Самостійна робота - 82 год.
		Вид контролю: - екзамен

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить 0,7

МЕТА І ЗАВДАННЯ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «ЛАНДШАФТНІ РЕГІОНИ УКРАЇНИ»

Об'єкт дисципліни – ландшафти та їх складові в межах території України

Мета викладання дисципліни - поглибити знання студентів щодо класифікації, систематики, особливостей ландшафтів України.

Завдання вивчення дисципліни — розглянути геокомпонентні та геокомплексні особливості території України, показати актуальність певних геоекологічних проблем для окремих регіонів країни, характер їх еталонних територій.

Теоретичне та практичне значення курсу. Теоретичне значення дисципліни полягає в усвідомленні ландшафтного різноманіття, ієрархічній побудові геокомплексів території України. Практичне значення курсу криється у можливості використання знань ландшафтного різноманіття України у викладацькій роботі, а також при вдосконаленні мережі природно-заповідного фонду України та під час вирішення проблем, пов'язаних з несприятливими стихійними природними процесами та явищами.

Перелік дисциплін, засвоєння яких є необхідним студентам для вивчення курсу — загальне землезнавство, ландшафтознавство, фізична географія України, фізична географія материків і океанів.

1. ПРОГРАМА КУРСУ «ЛАНДШАФТНІ РЕГІОНИ УКРАЇНИ»

Змістовий модуль 1.

Теоретичні засади систематики, типології та класифікації ландшафтів. Історія диференціації ландшафтів України. Ландшафтна структура України.

Тема 1. Теоретичні засади систематики, типології та класифікації ландшафтів.

Латеральна та вертикальна різномасштабна диференціація геопростору Сучасні теоретичні засади типології й класифікації ландшафтів. Типологічний та індивідуальний (регіональний) підходи до диференціації ландшафтів. Зональні, інтразональні та зонально-інтразональні ландшафтні комплекси. Поняття про систематику ландшафтних комплексів. Сутність фізико-географічного районування, його таксономічні одиниці та практична реалізація. Основоположний понятійно-термінологічний апарат щодо теоретичних засад систематики, типології та класифікації ландшафтів.

Ландшафтна диференціація Землі за А.Г. Ісаченком та О.А. Шляпниковим (1989)

Тема 2. Історія географічно диференційованого розгляду території України. Історія ландшафтної типології України. Історія фізико-географічного районування території України. Праці Р. Траутфеттера, А.М. Бекетова, Ф.П. Кеппена, Г.І. Танфільєва та природна диференціація України в контексті природного районування «Європейської Росії». Геолого-геоморфологічні підходи П.А. Тутковського та Б.Л. Лічкова до «Природної районізації України». Поділ території України з позицій географічної зональності (Л.С. Берг). Колективні праці щодо детальної ландшафтної диференціації України та її фізико-географічного районування. Приклади ландшафтної диференціації окремих територій України.

Тема 3. Ландшафтна структура України. Зональні, інтразональні та зонально-інтразональні ландшафтні комплекси України: теоретичні засади та приклади різнорівневої систематики. Класифікація ландшафтів України. Псамоморфні, галогенні, флювіогляціальні ... ландшафти України.

Тема 4. Фізико-географічне районування України. Таксономічні одиниці фізико-географічного районування. Сучасний стан фізико-географічного районування України. Фізико-географічне районування України в контексті євразійського фізико-географічного районування.

Змістовий модуль 2.

Ландшафти рівнинної частини України.

Тема 1. Загальні фізико-географічні закономірності рівнинної частини України. Зона мішаних лісів. Тополого-метричні особливості зони. Специфічні фізико-географічні особливості зони. Сучасні ландшафти та несприятливі фізико-географічні процеси і явища. Фізико-географічне районування зони. Специфіка та природно-заповідний фонд окремих регіонів зони.

Тема 2. Зона широколистяних лісів. Тополого-метричні особливості зони. Специфічні фізико-географічні особливості зони. Сучасні ландшафти та несприятливі фізико-географічні процеси і явища. Фізико-географічне районування зони. Специфіка та природно-заповідний фонд окремих регіонів зони.

Тема 3. Зона лісостепу. Тополого-метричні особливості зони. Специфічні фізико-географічні особливості зони. Сучасні ландшафти та несприятливі фізико-географічні процеси і явища. Фізико-географічне районування зони. Специфіка та природно-заповідний фонд окремих регіонів зони.

Тема 4. Зона степу. Тополого-метричні особливості зони. Специфічні фізико-географічні особливості зони. Сучасні ландшафти та несприятливі фізико-географічні процеси і явища. Фізико-географічне районування зони. Специфіка та природно-заповідний фонд окремих регіонів зони.

Змістовий модуль 3.
Гірські ландшафти України

Тема 1. Гірські ландшафти Карпат. Тополого-метричні особливості Українських Карпат. Орографія Українських Карпат. Тектоніка та геолого-геоморфологічні особливості Українських Карпат. Клімат та внутрішні води Українських Карпат. Рослинний покрив та тваринний світ Українських Карпат. Фізико-географічне районування, регіональна специфіка та природно-заповідний фонд Українських Карпат.

Тема 2. Гірські ландшафти Криму. Тополого-метричні особливості Гірського Криму. Орографія Гірського Криму. Тектоніка та геолого-геоморфологічні особливості Гірського Криму. Клімат та внутрішні води Гірського Криму. Рослинний покрив та тваринний світ Гірського Криму. Фізико-географічне районування, регіональна специфіка та природно-заповідний фонд Гірського Криму.

4. Структура навчальної дисципліни

№ п/п	Змістові модулі курсу та теми лекцій	Форми занять та кількість годин		
		Лекції	Практичні роботи	Сам. робота
<i>Змістовий модуль 1. Історія та теоретичні засади типології і класифікації ландшафтів України</i>				
1	Теоретичні засади типології та класифікації ландшафтів. Світовий досвід регіональної типології та класифікації ландшафтів. Ландшафтна типологія А.Г. Ісаченка.	2	4	6
2	Історія досліджень типології ландшафтів України. Історія фізико-географічного районування території України.	2		6
3	Зональні, інтразональні та зонально-інтразональні ландшафтні комплекси. Класифікація ландшафтів України. Поняття про систематику ландшафтних комплексів. Приклади різнорівневої систематики ландшафтних комплексів України. Класифікація ландшафтів України в контексті ландшафтів світу.	2		6
4	Типологічна структура ландшафтів України.			
5	Схема фізико-географічного районування країни в Національному атласі України.	2		
<i>Змістовий модуль 2. Ландшафти рівнинної частини України</i>				
6	Ландшафти зони мішаних та широколистяних лісів України	2	2	10
7	Ландшафти лісостепової зони України	6	2	8

8	Ландшафти степової зони України	8	6	10
9	Інтразональні та зонально-інтразональні ландшафти України. Псамітові, флювіогляціальні, товтрові, падинні, еолово-гідрогенні та аквальні ландшафти України	4	2	4
<i>Змістовий модуль 3. Гірські ландшафти України</i>				
9	Гірські ландшафти Карпат. Тополого-метричні особливості Українських Карпат. Орографія Українських Карпат. Тектоніка та геолого-геоморфологічні особливості Українських Карпат. Клімат та внутрішні води Українських Карпат. Рослинний покрив та тваринний світ Українських Карпат. Фізико-географічне районування, регіональна специфіка та природно-заповідний фонд Українських Карпат.	6	4	16
10	Гірські ландшафти Криму. Тополого-метричні особливості Гірського Криму. Орографія Гірського Криму. Тектоніка та геолого-геоморфологічні особливості Гірського Криму. Клімат та внутрішні води Гірського Криму. Рослинний покрив та тваринний світ Гірського Криму. Фізико-географічне районування, регіональна специфіка та природно-заповідний фонд Гірського Криму.	4		16
<i>Загальна сума годин</i>		38	20	82

5. Тематика практичних занять

№ пп	Назва теми практичної роботи	Кількість годин
1.	Теоретичні засади типології та класифікації ландшафтів. Ландшафтна типологія А.Г. Ісаченка. Історія типології ландшафтів України. Історія фізико-географічного районування території України.	4
2.	Зональні, інтразональні та зонально-інтразональні ландшафтні комплекси. Класифікація ландшафтів України. Поняття про систематику ландшафтних комплексів. Приклади різнорівневої систематики ландшафтних комплексів України. Класифікація ландшафтів України в контексті ландшафтів світу. Зміст “Удосконаленої схеми фізико-географічного районування України” (XXI століття). Схема фізико-географічного районування України у Національному атласі України	2
3.	Ландшафти зони мішаних та широколистяних лісів України	2
4.	Ландшафти лісостепової зони України	2
5.	Ландшафти степової зони України	6
6.	Гірські ландшафти Карпат.	2
7.	Гірські ландшафти Криму.	2
<i>Всього</i>		20

6. Самостійна робота

№п/ п	Змістові модулі курсу та теми лекцій	Кількість годин
<i>Змістовий модуль 1. Історія та теоретичні засади типології і класифікації ландшафтів України</i>		
1	Теоретичні засади типології та класифікації ландшафтів. Світовий досвід регіональної типології та класифікації ландшафтів. Ландшафтна типологія А.Г. Ісаченка.	6
2	Історія типології ландшафтів України. Історія фізико-географічного районування території України.	6
3	Зональні, інтразональні та зонально-інтразональні ландшафтні комплекси. Класифікація ландшафтів України. Поняття про систематику ландшафтних комплексів. Приклади різнорівневої систематики ландшафтних комплексів України. Класифікація ландшафтів України в контексті ландшафтів світу.	6
4	Зміст “Удосконаленої схеми фізико-географічного районування України” (XXI століття).	2
5	Схема фізико-географічного районування України у Національному атласі України	4
<i>Змістовий модуль 2. Ландшафти рівнинної частини України</i>		
6	Ландшафти зони мішаних та широколистяних лісів України	20
7	Ландшафти лісостепової зони України	10
8	Ландшафти степової зони України	24
<i>Змістовий модуль 3. Гірські ландшафти України</i>		
9	Гірські ландшафти Карпат. Тополого-метричні особливості Українських Карпат. Орографія Українських Карпат. Тектоніка та геолого-геоморфологічні особливості Українських Карпат. Клімат та внутрішні води Українських Карпат. Рослинний покрив та тваринний світ Українських Карпат. Фізико-географічне районування, регіональна специфіка та природно-заповідний фонд Українських Карпат.	26
10	Гірські ландшафти Криму. Тополого-метричні особливості Гірського Криму. Орографія Гірського Криму. Тектоніка та геолого-геоморфологічні особливості Гірського Криму. Клімат та внутрішні води Гірського Криму. Рослинний покрив та тваринний світ Гірського Криму. Фізико-географічне районування, регіональна специфіка та природно-заповідний фонд Гірського Криму.	26
<i>Загальна сума годин</i>		82

7. Індивідуальні завдання

Тематика

індивідуальних навчальних та навчально-дослідних завдань (формат завдань - реферат)

1. Зонування біосферних заповідників та національних природних парків: теоретичні особливості, приклади реалізації та проблеми.
2. Проблеми фізико-географічного районування Західної України
3. Фізико-географічне районування та систематика ландшафтів сухостепової підзони України.

Методичні рекомендації до виконання індивідуального завдання

Індивідуальне завдання з курсу «Ландшафтні регіони України» виконується на основі опрацювання існуючих наукових джерел, які мають місце в бібліотеках та Internet-мережі. Структура роботи — довільна, вона визначається автором, залежно від змісту теми. Обсяг реферату повинен бути не менше 5 сторінок тексту, додатково текст має бути проілюстрований певними схемами, картами, списком опрацьованих джерел тощо.

8. Методи навчання

Порівняльний
Історичний
Картографічний

Ландшафтний
Геоінформаційний

9. Методи контролю

- Перевірка засвоєння студентами понятійно-термінологічного апарату і загалом змісту курсу “Ландшафтні регіони України” під час практичних занять, а також під час проведення модульного контролю.
- Перевірка знань під час екзамену.

10. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення курсу “Ландшафтні регіони України” ґрунтується на розробленій автором навчальній програмі, існуючих друкованих джерелах та електронних інформаційних ресурсах, зокрема електронних варіантах лекцій професора А.І. Кривульченка та вищеподаному навчально-методичному комплексу, що представлені в комп’ютерному класі природничо-географічного факультету ЦДПУ імені Володимира Винниченка (варіант від 7.09.2018 р.).

11. Друковані джерела інформації

Основна література

1. Маринич О.М., Шищенко П.Г. Фізична географія України. – К.: Знання, 2003. – 479 с.
2. Національний атлас України. - ДНВП “Картографія”, 2008. – с. 439.

Додаткова література

3. Гродзинський М.Д. Пізнання ландшафту: місце і простір. К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2005 (у 2-х томах).

4. Кривульченко А.І. Сухі степи Причорномор'я та Приазов'я: ландшафти, галогеохімія ґрунто-підґрунтя. - К.: Гідромакс, 2005. - 354 с.
5. Маринич А.М., Пашенко В.М., Шищенко П.Г. Природа Украинской ССР: Ландшафты и физико-географическое районирование. – К.: Наукова думка, 1985. – 224 с.
6. Маринич О.М., Шищенко П.Г. Фізико-географічне районування / Географічна енциклопедія України. – К.: «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 1989-1993. Т.3: П-Я. – С. – 340-343.
7. Маринич О. М. Удосконалена схема фізико-географічного районування України / О. М. Маринич, Г.О. Пархоменко, О.М. Петренко, П.Г. Шищенко // Укр. географ. журн. - 2003. - № 1. - С. 16-20.
8. Физико-географическое районирование Украинской ССР / Под ред. В.П. Попова, А.М. Маринича, А.И. Ланько/. – К.: Киев. гос. ун-т, 1968. – 683 с.

12. Електронні інформаційні ресурси

1. Електронний варіант лекцій професора А.І. Кривульченка з курсу «Ландшафтні регіони України», що представлений в комп'ютерному класі природничо-географічного факультету ЦДПУ імені Володимира Винниченка (варіант від 7.09.2018 р.).
2. Електронний варіант вищеподаного навчально-методичного комплексу з курсу «Ландшафтні регіони України» (варіант від 10.09.2018 р.).

Питання до екзамену
з курсу «Ландшафтні регіони України»
(для студентів денної форми навчання ОКР «магістр»)

1. Сутність початкових регіонально-типологічних досліджень території України в ХІХ – на початку ХХ століть (Р. Траутфеттер – Л.С. Берг).
2. Сутність регіонально-типологічних досліджень території України в ХХ столітті (від «Фізико-географічного районування Української РСР», 1957-1967 рр. до НАУ, 2007 р.).
3. Систематика ландшафтів України. Теоретичні засади класифікації ландшафтів України.
4. Сутність та специфіка типологічного й індивідуального (регіонального) підходів до диференціації ландшафтів.
5. Сутність типологічної класифікації ландшафтів України.
6. Сутність та специфіка зональних, інтразональних та зонально-інтразональних ландшафтних комплексів. Азональні ландшафти.
7. Сутність, мета, таксономічні одиниці фізико-географічного районування.
8. Сутність понять та термінів: система, комплекс, структура, систематика, класифікація, типологія.
9. Сутність понять та термінів: природно-територіальний комплекс (ПТК), геокомплекс, геосистема, ландшафт, ландшафтний комплекс, природно-антропогенний комплекс.
10. Сутність понять та термінів: зональні ландшафтні комплекси, інтразональні ландшафтні комплекси, зонально-інтразональні ландшафтні комплекси.
11. Сутність та специфіка понять: “тип ландшафту”, типологія ландшафтів”, “класифікація ландшафтів”, “систематика ландшафтів”, “фізико-географічне районування”, “таксономічні одиниці ландшафтної диференціації”.
12. Сутність понять та термінів: природна зона, географічна зона, ландшафтна зона, фізико-географічна зона, фізико-географічна країна, фізико-географічна підзона, фізико-географічна провінція, фізико-географічна область.
13. Сутність понять та термінів: вертикальна поясність, схилова мікрозональність, підзональна диференціація, гіпсометричні рівні, флювіогляціальні геокомплекси, рівнинні геокомплекси, низовинні геокомплекси, височинні геокомплекси, низинні геокомплекси.
14. Загальні особливості типологічної класифікації ландшафтів та фізико-географічного районування України.
15. Інтразональні рівнинні ландшафтні комплекси України та їх приклади.
16. Азональні ландшафтні комплекси України та їх приклади.
17. Таксономічні одиниці типологічної класифікації ландшафтів та фізико-географічного районування України.
18. Сутність та специфіка понять: клас ландшафтів, тип ландшафтів, підтип ландшафтів, рід ландшафтів, вид ландшафтів.
19. Сутність та специфіка понять: товтрові ландшафти, галогенні ландшафти, гляціальні ландшафти, перигляціальні ландшафти, псамофітові (псамітові) ландшафти.
20. Геокомпонентна характеристика зони мішаних хвойно-широколистяних лісів України.
21. Геокомплексна характеристика зони мішаних хвойно-широколистяних лісів України.
22. Геокомпонентна характеристика зони широколистяних лісів України.
23. Геокомплексна характеристика зони широколистяних лісів України.
24. Геокомпонентна характеристика зони лісостепу України.
25. Геокомплексна характеристика зони лісостепу України.
26. Геокомпонентна характеристика зони степу України.

27. Геокомплексна характеристика зони степу України.
28. Сутність та специфіка понять: флювіальні геокомплекси, флювіогляціальні геокомплекси, кріогенні процеси, суфозійно-просадкові процеси.
29. Аналоги фізико-географічних зон території України в інших регіонах світу.
30. Найбільш специфічні геокомпонентні риси зони мішаних хвойно-широколистяних лісів.
31. Домінуючі типи ландшафтів зони мішаних хвойно-широколистяних лісів в Україні.
32. Домінуючі типи ландшафтів зони широколистяних лісів в Україні.
33. Домінуючі типи ландшафтів зони лісостепу в Україні.
34. Домінуючі типи ландшафтів підзони північного степу в Україні.
35. Домінуючі типи ландшафтів підзони сухого степу в Україні.
36. Найбільш специфічні геокомпонентні риси зони широколистяних лісів.
37. Найбільш специфічні геокомпонентні риси зони лісостепу України.
38. Найбільш специфічні геокомпонентні риси північностепової підзони України.
39. Найбільш специфічні геокомпонентні риси середньостепової підзони України.
40. Найбільш специфічні геокомпонентні риси сухостепової підзони України.
41. Фізико-географічна диференціація зони мішаних хвойно-широколистяних лісів України.
42. Фізико-географічна диференціація зони широколистяних лісів України.
43. Фізико-географічна диференціація зони лісостепу України.
44. Фізико-географічна диференціація зони степу України.
45. Рівень заповідності фізико-географічних зон України, причини неоднаковості.
46. Національні природні парки та заповідники зони мішаних хвойно-широколистяних лісів.
47. Національні природні парки та заповідники зони широколистяних лісів.
48. Національні природні парки та заповідники зони лісостепу України.
49. Національні природні парки та заповідники зони степу України.
50. Національні природні парки та заповідники Гірського Криму.
51. Національні природні парки та заповідники Українських Карпат.
52. Тополого-метричні особливості Гірського Криму. Орографія Гірського Криму.
53. Тополого-метричні особливості Українських Карпат. Орографія Українських Карпат.
54. Спільне та різне в характері геолого-геоморфологічних особливостей Гірського Криму та Українських Карпат.
55. Спільне та різне в характері прояву вертикальної поясності в Гірському Криму та в Українських Карпатах.